

# Становище

на доц. д-р Жеко Кьосев,

катедра Социология, ЮЗУ „Неофит Рилски“,

**член на научното жури на дисертационния труд на Гергина Георгиева Шипочка за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, по професионално направление „Социология, антропология и науки за културата“ на тема „Образование, бизнес и държава в тяхното триизмерно взаимодействие“ с научен ръководител доц.д-р Жеко Кьосев.**

Представеният ми за становище дисертационен труд на колегата Шипочка е в обем от 199 стр., като основният изследователски текст е в обем от 169 стр. и включва още 24 таблици, 9 фигури, 8 диаграми. Дисертацията е изградена на базата на проучване и анализ на 115 научни труда, от които 82 на български, 27 на английски и 6 на руски език. Т.е. От гледна точка на нознаването на натрупаната научноизследователска литература, авторката е успяла да обхване значимите научни изследвания както на значими български автори като П.Бояджиева, В.Миленкова, П.Илиева – Тричкова, така и на световни научни класици в областта на разглежданата проблематика. Наистина съм впечатлен от литературната осведоменост на колегата Шипочка. През изследователския ми поглед и анализ са преминали много дисертационни трудове и в малка част от тях авторите са показвали толкова прецизна работа и най-важното за мен осмисляне и интерпретиране на натрупания през десетилетия научен емпиричен материал. Разбира се, в това отношение е налице една абсолютно винаги повтаряща се позиция на докторантите, че липсва по-голяма критичност на основните трудове. Но това е лесно обяснимо, защото да дебатираш с авторитети в социологическата литература е трудно занимание, а по-някой път и опасно занимание. Убеден съм обаче, познавайки великолепно качествата на колегата Шипочка в един следващ етап от нейното изследователско развитие че и това ще се случи.

За последните 30 години от българското развитие се наслушахме и четяхме анализите на знайни и незнайни политически, икономически, научни „корифери“ чия е по-голяма вината за социално-икономическата конюнктура в страната. И „топката“ се прехвърляше ту в едната половина, ту в другата, но като че винаги държавата беше безгрешна и създава най-добрите условия за развитието на родния бизнес. И тук задължително трябва да отбележа един изследователски факт от работата на докторант Шипочка. Тя се стреми да избяга от тази създадена ситуация и търси реалните причини за случващото се в България. И този критичен анализ е подплатен както с научни изследвания, така и с богат социологически емпиричен материал.

Т.е. трудът на колегата Шипочка има оригинален характер и съм убеден, че ще има сериозен принос в бъдещото изучаване на проблемите, както в научно, така и практическо отношение.

Избраната тема на дисертацията е изключително актуално, изхождайки от позицията, че в развитието на българския бизнес нещата трябва да се случат, така както са се случвали в модерните държави в това отношение. И хода на авторовото изложение са направени много и по-важното удачни сравнителни анализи с процеси, които са протичали в други държави, разбира се в различно историческо време.

В Увода прецизно е формулира основната изследователска цел и са очертани основните изследователски рамки, които са описани и анализирани в хода на авторовото изложение. Колегата Шипочка е успяла да избегне една често срещана изследователска практика – в увода да се анонсират изследователски анализи, които в самия текст не са подложени на анализ или са претрупани набързо. В този труд няма и следа от интелектуален волунтаризъм, което отчитам като безспорен научноизследователски успех на дисертацията.

Тезата на дисертацията също е формулирао прецизно. Напълно съм съгласен с авторовата позиция, „че диалогът между образованието и пазара на труда е предпоставка за по-добра реализация и качествен начин на живот на обществото в България“. А примерите в това отношение в модерния свят са безкрайно много и едва ли е необходимо да бъдат описвани. Тук основния въпрос не е кой има по-голяма вина – образованието, бизнеса, държавата. Всички носят своята отговорност, защото ние се движим в „една лодка“ наречена България.

Обектът на изследването логически е издържан и той се центрира във взаимоотношенията бизнес – образование. Да, неоспорим факт е, че пазарът на труда се нуждае от квалифицирана работна ръка и тесни специалисти. На пръв поглед и МОН и българския бизнес и обществото като цяло вървят в една посока. И това е нормално, нещо повече – това е закономерност в историческото развитие на всяко модерно общество. Предметът на изследването са предизвикателството на новия свят. А те са страшно много във всяко едно отношение и всяко забавяне, всяко едно negliжиране на проблемите водят след себе си до още по-големи сътресения, кризи.

Задачите на авторовото изследване са много подробно описани и според мен не подлежат на корекции или разширяване и изследователско обогатяване.

Много сериозни и точно са анализирани методите на изследване. Използави са най-различни подходи за доказване или отхвърляне на основната теза. Според мен съвсем логически е да се започне с историческия подход. А България има , колкото и амбициозно да звучи много богата образователна теория и практика и тя започва веднага след Освобождението през 1878 г. И се продължи след 1944 г. А България е имала винаги много сериозен преподавателски кадър, който е работел всеодайно, дори самарянски, обществото да получава все-по-високо и по-високо образование. И когато се получи тази политическа, образователна и икономическа симбиоза резултатите в развитиеото на българското общество са наистина впечатляващи. Не само за нас българите. Те шокират и модернвия западен свят. В началото на ХХ в. България, въпреки своите национални и териториални страдания и неволи се превръща в най-развитата Балканска държава. И тогава западните учени, дипломати и политици ще нарекат България - „Швейцария на Балканите“. За наше съжаление този невероятен възход на държавата е прекъснат от войните през 1912 – 1918 г. Но за тази ситуация нямат вина нито образователната система, нито българския бизнес, а единствено и само – българските политици.

Богатата научноизследователска палитра от социологически методи включва кабинетно изследване, което анализира вторични данни – публикации, доклади, статистически данни, документи от институционален характер, провеждани емпирични социологически изследвания, които естествено имат отношение към дисертационния труд. Освен това са анализирани закони и стратегии, като се използва сравнителния социологически анализ и оценка на процесите.

От изследователския поглед на колегата Шипочка не са пропуснати и мнението на работещите и работодателите, чрез метода на индивидуална анкетна карта на принципа на отзовалия се за работещи в дълбочинно интервю за работодатели. И този подход не е самоцел а има за научноизследователска цел да се проследи реализацията им спрямо нивото на

образование Потърсен е и отговор, на най-често задавания въпрос и от изследователи и от общество – кои са основните пречки при създаването и развитието на бизнес в България. В структурно отношение дисертационния труд е разпределен в Увод, четири глави, заключение, приложения, като всяка от четирите глави има раздели и най-важното са направени изводи. Този факт още веднъж показва задълбочения изследователски подход на докторант Шипочка. Т.е. Тя не се ограничава само и единствено в описанието на факти, данни, закони, а се стреми и при това много успешно да прави изводи върху процесите, които протичат в българската образователна и бизнес среда, в контекста на съвременните предизвикателства. А те наистина са много и трябва да бъдат анализирани.

Т.е в структурно отношение дисертацията е конструирана много обективна и е видна стремежа на автора да бъде максимално изчерпателен в своя анализ. Очевиден е стремежът и усилията на докторант Шипочка да ситуира своята разработка в контекста на бързо променящата се ситуация в глобален аспект и да търси мястото на България.

Авторът много умел избягва от повтарянията да втръсване мнения, че България е една малка, дори незначима частица в съвременния свят и от нея нищо не зависи, нищо няма да промени. В модерният свят има много по-малки държави и като територия и като население, които са оставили своя значим принос в развитието на симбиозата образование – бизнес – държавност. Т.е. Преодолян е този комплекс за малоценност на българина за незначимост в световните процеси, че от нас българите нищо не зависи и ние единственото, което трябва да правим е да слушаме и изпълняваме заветите на Брюксел, на САЩ, на съвременните велики сили. А тази позиция историческото развитие отдавна я изхвърлила на бунището на човешката цивилизация.

Особено силно във Втора глава -“Образователната система в България – състояние, предизвикателства и перспективи“ /стр. 44 – 89/ доминира критичния анализ на българското образование. Веднага искам да подчертая, че този подход не е самоцел, не е продиктуван от негативно отношение към българската образователна система, а по-скоро дори е изстрадан личен професионален опит. Най-лесното занимание е да се критикува българската образователна система на всички нива. И това трябва да бъде позитивно за нейното развитие, за нейната модернизация. И в това отношение колегата Шипочка полага големи изследователски усилия да търси обективните причини, а не да остава в рамките на „критикарството“.

Добре, нека да образуваме инженери, технически специалисти /не разбирам защо се пропускат медицинските кадри/. Българският бизнес /така твърди той самия/ има випиюща нужда от високо квалифицирани кадри в тези области. И какво направи българския бизнес да привлече тези млади хора в тези научни и практически направления. Как той привлича млади специалисти, какво тай им предлага като възможности за професионална, дори ако щете чисто човешка реализация. Ето това са потребностите на пазара. Такива са оценките и на Министерството на образованието и науката и на българския бизнес.

По-важното от изследователска гледна точка, че колегата Шипочка е критична и се опитва да търси обективните причини за кризата в българската образователна система на всички нива.

Най-силно впечатление прави анализът в Четвърта глава, където са представени резултатите от авторско изследване, чрез метода на индивидуална анкетна работа на принципа на отзовалите се 50 работещи и тяхното мнение за нивото на българската образователна система. В този изследователски текст изпъкват социологическите емпирични умения на колегата Шипочка както в изработването на анкетната карта, така и в направените изводи. Т.е анкетната карта не е самоцел а научноизследователски опит да се вникне дълбоко в проблематиката. И още по-ярко доказателство за това са направените интервюта с трима

представители от различни бизнес сектори и тяхното мнение за развитието на българския бизнес. Изводите направени в Заключението напълно кореспондират с предоставения емпиричен материал, с критичните анализи и изключително важно с перспективите за развитието на българския бизнес.

Напълно съм съгласен с извода, че бизнессредата в България е изправена пред множество предизвикателства и внедряването на електронното управление. Да, необходими са трансформации при изграждането на качествено образование чрез дигитални методи, модерна техника и образование, приравняващо се на световно ниво.

Едно от основните изисквания към всяка дисертация /независимо в коя научна област/ е нейната научно-практическа значимост. А това изискване е направено много прецизно, обективно и безпристрастно от колегата Шипочка.

Изведените на края на труда и Заключението идват да покажат отново практическата насоченост на дисертационния труд. Защото винаги съм твърдял, че основната роля на изследователя е да предлага модели за разрешаване на проблемите в една или друга обществена област. Ако те не бъдат наложени в практиката вината не е на изследователя.

Авторефератът на колегата Шипочка е в обем на 33 страници. Той отговаря напълно на изложението и представлява синтезиран вид на основните анализи и модели.

Успешно са представени приносите на дисертационния труд. Макар това да е изключително трудна задача за всеки млад изследовател и в това отношение липсва начен волунтаризъм, както и липсва изследователска свенливост и предпазливост. Законът изисква за успешната защита на един докторант да има най-малко две публикации по темата на дисертацията. Колегата Шипочка има седем научни публикации. Т.е и в това отношение имаме напълно спазване на законовите изисквания

След всичко казано в хода на моето становище ще гласувам категорично „ЗА“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „Социология, антропология и науки за културата“ на Гергина Георгиева Шипочка.

26 февруари 2020 г.

.....

Доц.д-р Жеко Кьосев